

अच् सन्धि:

सन्धि:

व्यञ्जनसन्धि:

विसर्गसन्धि:

गुणसन्धि:

यण् सन्धि:

अयादिसन्धि:

प्रकृतिभावसन्धि:

स्वर-सन्धि:

वृद्धिसन्धि:

दीर्घसन्धि:

पूर्वरूपसन्धि:

पररूपसन्धि:

जश्त्वसन्धि:

चत्वं सन्धि:

हल्-सन्धि:

श्रुत्वसन्धि:

अनुस्वारसन्धि:

ष्टुत्वसन्धि:

इक् वर्ण-

इ ई, उ ऊ, ऋ ॠ, लृ

यण् वर्ण-

य् व् र् ल्

इक्:	इ ई	उ ऊ	ऋ ॠ	लृ
यण्	य्	व्	र्	ल्

नियम-

इक् वर्ण + असवर्ण अच् = इक् > यण्

अर्थात्

इ, ई + असवर्ण स्वरवर्ण (अच्) इ, ई = य्

उ, ऊ + असवर्ण स्वरवर्ण (अच्) उ, ऊ = व्

ऋ ॠ + असवर्ण स्वरवर्ण (अच्) ऋ ॠ = र्

लृ + असवर्ण स्वरवर्ण (अच्) लृ = ल्

जैसे- प्रति (इ) + (ए) एकम् = प्रत्येकम्

मधु (उ) + (अ) अरिः = मध्वरिः

मातृ (ऋ) + (आ) आकृतिः = मात्राकृतिः

लृ (लृ) + (आ) आकृतिः = लाकृतिः

यण् सन्धि के उदाहरणों का विश्लेषण

3

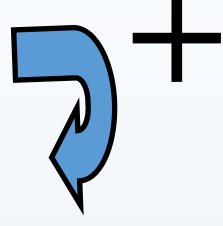
सूत्रम्- इको यणचि

अर्थ:- इकः स्थाने यण् स्यात् अचि परे संहितायाम्, अर्थात्

इक् वर्ण -

असवर्णअच्

इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ

अ आ इ ई उ ऊ

य् व् र् ल्

ऋ लृ ए ऐ ओ औ

इ + अ = इ > य्	प्रत् इ + अ इग्गम्	प्र त् य् अङ्गम्	प्रत्यङ्गम्
ई + आ = ई > य्	नद् ई + आ गमः	न द् य् आगमः	नद्यागमः
उ + अ = उ > व्	मध् उ + अ रिः	म ध् व् अ रिः	मध्वरिः
ऊ + इ = ऊ > व्	मध् ऊ + इ दम्	म ध् व् इ दम्	मध्विदम्
ऋ + इ = ऋ > र्	मात् ऋ + इ च्छा	मा त् र् इच्छा	मात्रिच्छा
ॠ + आ = ॠ > र्	पित् ॠ + आ ज्ञा	पि त् र् आ ज्ञा	पित्राज्ञा
लृ + अ = लृ > ल्	लृ + अ र्थम्	ल् अ र्थम्	लर्थम्

1. इ + अ = इ > य् जैसे-	प्रति + अङ्गम् = प्रत्यङ्गम्
2. इ + अ = इ > य् जैसे-	यदि + अपि = यद्यपि
3. इ + अ = इ > य् जैसे-	इति + आदि = इत्यादि
4. इ + उ = इ > य् जैसे-	इति + उक्त्वा = इत्युक्त्वा
5. इ + आ = इ > य् जैसे-	हि + आत्मन् = ह्यात्मन्
6. ई + आ = ई > य् जैसे-	नदी + आगमः = नद्यागमः
7. ई + आ = ई > य् जैसे-	सती + आगता = सत्यागता
8. ई + अ = ई > य् जैसे-	नदी + अम्बु = नद्यम्बु
9. इ + ऊ = इ > य् जैसे-	प्रति + ऊषा = प्रत्यूषा
10. ई + आ = ई > य् जैसे-	नारी + आश्रमः = नार्याश्रमः
11. उ + अ = उ > व् जैसे-	साधु + अस्ति = साध्वस्ति
12. उ + आ = उ > व् जैसे-	लघु + आचारः = लघ्वाचारः
13. ऋ + अ = ऋ > र् जैसे-	पितृ + अर्थम् = पित्रर्थम्
14. लृ + आ = लृ > ल् जैसे-	लृ + आगता = लागता
15. उ + आ = उ > व् जैसे-	सु + आगतम् = स्वागतम्

इक् के स्थान पर	इ ई	उ ऊ	ऋ ऋ	लृ
यण् वर्ण का आदेश	य्	व्	र्	ल्

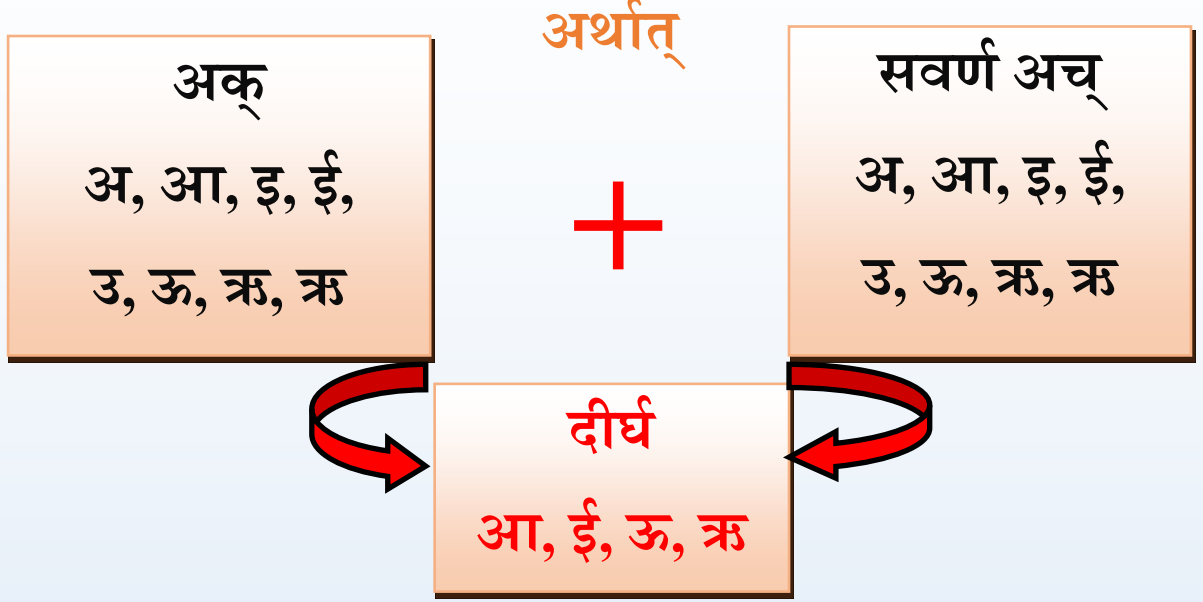
वधू+ आगमनम्	वध्वागमनम्	सु+अल्पः	स्वल्पः
विष्णु+ आज्ञा	विष्णवाज्ञा	अनु+अयः	अन्वयः
साधु+ आदेशः	साध्वादेशः	यदि+एवम्	यद्येवम्
शम्भु+आकारः	शम्भ्वाकारः	कर्तृ+आ	कर्त्रा
मातृ+अनुज्ञा	मात्रनुज्ञा	मातृ+आदेशः	मात्रादेशः
पितृ+आज्ञा	पित्राज्ञा	अनु + एषणम्	अन्वेषणम्
भ्रातृ+अंशः	भ्रात्रंशः	जननी+उदकम्	जनन्युदकम्

नोट-

यण् वर्ण य् वर् ल् को कहते हैं । जब किसी वर्ण के स्थान पर ये यण् वर्ण आदेश के रूप में होता है तो उसे यण् सन्धि कहते हैं । इस सन्धि में इक् वर्ण (अर्थात्- इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ) शब्द (पद) के अन्त में रहता है तथा उसके बाद कोई असवर्ण अच् (अ इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ) स्वर वर्ण होता है तो इक् वर्ण के स्थान पर क्रमशः यण् वर्ण का आदेश होता है ।

सूत्रम्- अकः सवर्णे दीर्घः

अर्थः- अकः सवर्णाचि परे पूर्वपरयोः स्थाने दीर्घ एकादेशः भवति

अ + अ = आ	धर्म अ + अर्थः	धर्मार्थः
अ + आ = आ	हिम् अ + आलयः	हिमालयः
आ + अ = आ	तथ् आ + अ पि	तथापि
आ + आ = आ	विद् आ + आलयः	विद्यालयः
इ + इ = ई	कप् इ + इन्द्रः	कपीन्द्रः
इ + ई = ई	गिर् इ + ईशः	गिरीशः
ई + इ = ई	सुध् ई + इन्द्रः	सुधीन्द्रः

ई + ई = ई	श्र् ई + ई शः	श्रीशः
उ + उ = ऊ	गुर् उ + उपदेशः	गुरूपदेशः
उ + ऊ = ऊ	लघ् उ + ऊर्मिः	लघूर्मिः
ऊ + उ = ऊ	वध् ऊ + उ त्सवः	वधूत्सवः
ऊ + ऊ = ऊ	वध् ऊ + ऊहः	वधूहः
ऋ + ऋ = ऋ	पित् ऋ + ऋणम्	पितृणम्
ऋ + ऋ = ऋ	मात् ऋ + ऋणम्	मातृणम्

मातृणम् तथा पितृणम् में ऋ की मात्रा दीर्घ है।

अ + अ = आ

धर्म + अर्थः - धर्मार्थः
वेद + अन्तः - वेदान्तः
वेद + अंगः - वेदाङ्गः
पुर + अरिः - पुरारिः

अ + आ = आ

हिम + आलयः - हिमालयः
कार्य + आलयः - कार्यालयः
देव + आलयः - देवालयः
छात्र + आवासः - छात्रावासः

आ + आ = आ

दया + आनन्दः - दयानन्दः
विद्या + आलयः - विद्यालयः
महा + आत्मा - महात्मा
प्रभा + आकरः - प्रभाकरः

आ + अ = आ

तथा + अपि - तथापि
परीक्षा + अर्थी - परीक्षार्थी
विद्या + अर्थी - विद्यार्थी
विद्या + अनुभवः - विद्यानुभवः

इ + इ = ई

कवि + इन्द्रः-कवीन्द्रः
 रवि + इन्द्रः-रवीन्द्रः
 मुनि + इन्द्रः-मुनीन्द्रः
 अपि + इदम्-अपीदम्

इ + ई = ई

कपि + ईशः-कपीशः
 कवि + ईश्वरः-कवीश्वरः
 गिरि + ईशः-गिरीशः
 मुनि + ईश्वरः-मुनीश्वरः

ई + इ = ई

सुधी + इन्द्रः-सुधीन्द्रः
 देवी + इच्छा-देवीच्छा

ई + ई = ई

श्री + ईशः-श्रीशः
 मही + ईशः-महीशः
 सती + ईशः-सतीशः
 नदी + ईशः-नदीशः

उ + उ = ऊ

मधु + उत्सवः-मधूत्सवः
 विधु + उदयः-विधूदयः
 गुरु + उपदेशः-गुरूपदेशः
 साधु + उक्तम्-साधूक्तम्
 विधु + उदयः-विधूदयः
 मधु + उदयः-मधूदयः

ऊ + उ = ऊ

वधू + उत्सवः-वधूत्सवः
 भू + उत्सवः-भूत्सवः

उ + ऊ = ऊ

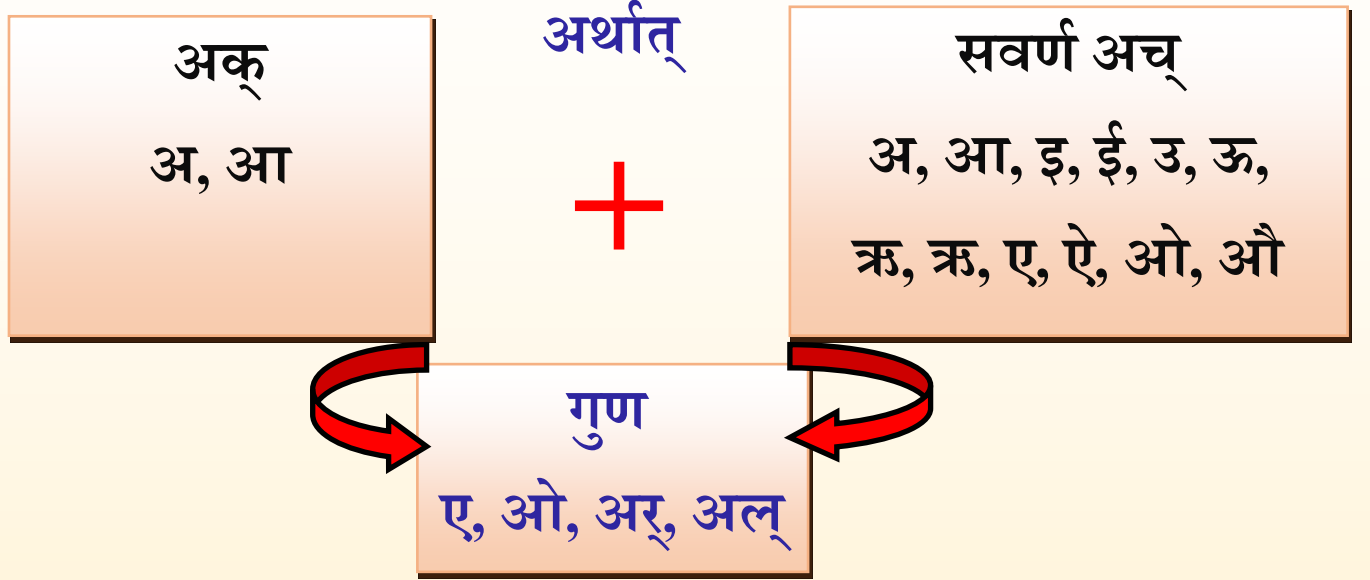
लघु + ऊर्मिः-लघूर्मिः
 भानु + ऊर्ध्वम्-भानूर्ध्वम्

ऊ + ऊ = ऊ

भू + ऊर्ध्वम् - भूर्ध्वम्

सूत्रम्- आद्रुणः

अर्थः- अवर्णाद् असवर्ण अचि परे पूर्वपरयोः स्थाने गुण एकादेशः भवति

अ + इ = ए	घर्म् अ+इन्द्रः	धर्मेन्द्रः
अ + ई = ए	दिन् अ+ईशः	दिनेशः
आ + इ = ए	मह् आ+इन्द्रः	महेन्द्रः
आ + ई = ए	मह् आ+ईशः	महेशः
अ + उ = ओ	भाग्य् अ+उदयः	भाग्योदयः
अ + ऊ = ओ	जल् अ+ऊर्मिः	जलोर्मिः
आ + उ = ओ	गङ्ग् आ+उदकम्	गङ्गोदकम्
आ + ऊ = ओ	मह् आ+ऊर्मिः	महोर्मिः

अ + ऋ = अर्	राज् अ+ऋषिः	राजर्षिः
आ + ऋ = अर्	मह् आ+ऋषिः	महर्षिः
अ + लृ = अल्	तव् अ+लृकारः	तवल्लकारः
आ + लृ = अल्	मह् आ+लृकारः	महल्लकारः

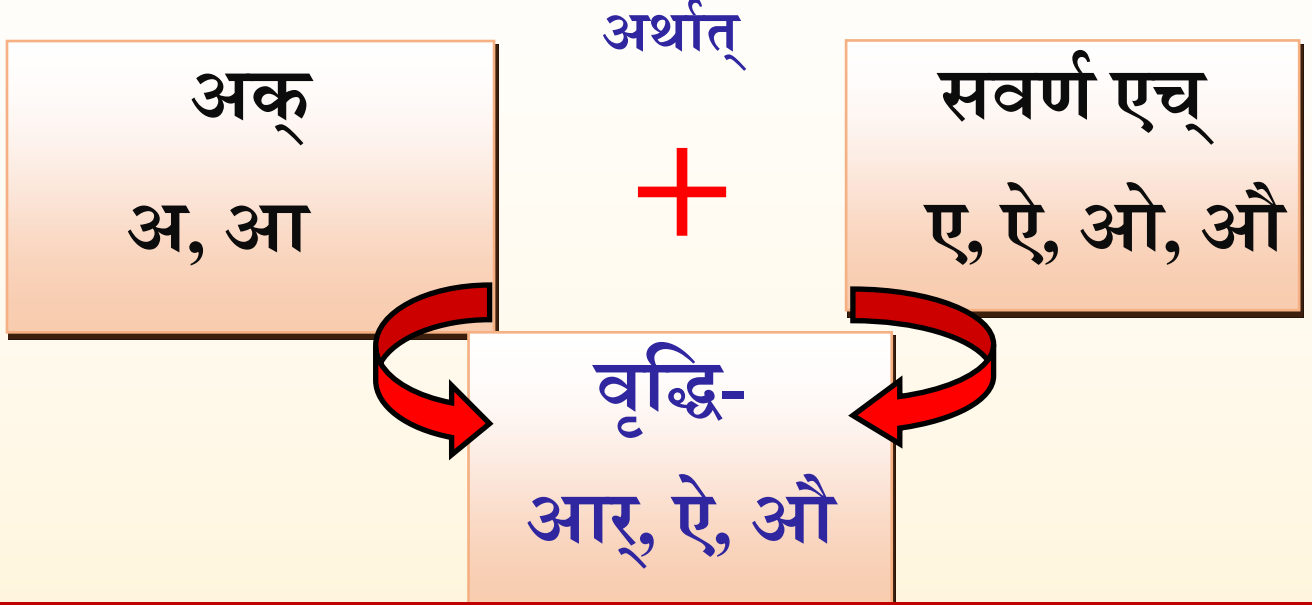
गुण् सन्धि के अन्य उदाहरण

उप + इन्द्रः	उपेन्द्रः	रमा + ईशः	रमेशः
सूर्य+ उदयः	सूर्योदयः	प्रासाद+ऊर्ध्व	प्रासादोर्ध्वम्
देव+ऋषिः	देवर्षिः	उप+ऋकारः	उपर्कारः
तव+लृकारः	तवल्लकारः	आ+लृकारः	आल्लकारः
देव+इन्द्रः	देवेन्द्रः	नर + ईशः	नरेशः
सुर+ईशः	सुरेशः	सुर+इन्द्रः	सुरेन्द्रः
राम+ईश्वरः	रामेश्वरः	परम+ईश्वरः	परमेश्वरः
पर+उपकारः	परोपकारः	हित+उपदेशः	हितोपदेशः
महा + उपदेशः	महोपदेशः	चरण + उदकम्	चरणोदकम्
महा + उदयः	महोदयः	गंगा + ऊर्मिः	गंगोर्मिः
वर्षा + ऋतुः	वर्षर्तुः	एषा + ऋद्धिः	एषर्द्धिः
भाग्य + उदयः	भाग्योदयः	राजा + ईशः	राजेशः

वृद्धिसन्धि के नियम

सूत्रम्- वृद्धिरेचि

अर्थ:- अवर्णात् एचि परे पूर्वपरयोः स्थाने वृद्ध्येकादेशः भवति

अ + ए = ऐ	एक् अ+एकम्	एकैकम्
अ + ऐ = ऐ	मत् अ+ऐक्यम्	मतैक्यम्
आ + ए = ऐ	सद् आ+ एव	सदैव
आ + ऐ = ऐ	सद् आ+ऐक्यम्	सदैक्यम्
अ + ओ = औ	जल् अ+ओघः	जलौघः
अ + औ = औ	जल् अ+औण्यम्	जलौण्यम्
आ + ओ = औ	गङ्ग् आ+ओ घः	गङ्गौघः
आ + औ = औ	मह् आ+औषधिः	महौषधिः

सूत्रम्- एचोऽयवायावः

अर्थः- एच्-ए,ऐ,ओ,औ के बाद यदि स्वरवर्ण हो तो क्रमशः
ए,ऐ,ओ,औ के स्थान में अय्, अव्, आय्, आव् होता है ।

एच् ए,ऐ,ओ,औ	अर्थात् ➔	अयादि अय्, अव्, आय्, आव्
----------------	--------------	-----------------------------

ए + स्वर = ए > अय्	ऐ + स्वर = ऐ > आय्
ओ + स्वर = ओ > अव्	औ + स्वर = औ > आव्

ने+अनम्= नयनम्	चे+अनम्= चयनम्	मुने+ए= मुनये
पो+अनः= पवनः	भो+अनम्= भवनम्	भो+अति=भवति
सै+अकः= सायकः	दै+अकः=दायकः	गै+अकः=गायकः
नौ+इकः=नाविकः	पौ+अकः=पावकः	भौ+उकः=भावुकः
गो +आम्= गवाम्	शे+अनम्=शयनम्	सखै+औ=सखायौ

नियम- ए,ओ, वर्ण के बाद यदि अकार या आकार हो तो दोनों के स्थान पर पूर्वरूप एकादेश होता है।

मध्ये अर्द्धाकारः (ऽ)आगच्छति। अर्थात्

ए + अ = ए	ए + आ = ए
ओ + अ = ओ	ओ + आ = ओ
मुने + अत्र = मुनेऽत्र	नरे + अस्मिन् = नरेऽस्मिन्
सेवते + अशोकः = सेवतेऽशोकः	नगरे + अस्मिन् = नगरेऽस्मिन्
प्रभो + अत्र = प्रभोऽत्र	नगरे + अपि = नगरेऽपि
बालो + अवदत् = बालोऽवदत्	पठतो + अद्य = पठतोऽद्य

पररूपसन्धि के नियम

नियम- अकारान्त उपसर्ग के बाद यदि एकार या ओकार हो तो दोनों के स्थान में पररूप एकादेश होता है।

अ + ए = ए	प्र + एजते = प्रेजते
अ + ओ = ओ	उप + ओषति = उपोषति

नियम- द्विवचनान्त ईकार, ऊकार तथा एकार के बाद यदि स्वरवर्ण हो दोनों के स्थान पर प्रकृतिभाव होता है। अर्थात् कोई सन्धि नहीं होती है।

हरी + इमौ = हरी इमौ

मुनी + इमौ = मुनी इमौ

भानू + एतौ = भानू एतौ

मोदते + इमौ = मोदते इमौ

जश्त्वसन्धि के नियम

नियम- झल् (वर्ग के प्रथम, द्वितीय, तृतीय तथा चतुर्थ) वर्ण तथा श, स, ष, ह के बाद झष् (झ भ घ ढ ध) वर्ण हो तो झल् वर्ण के स्थान में जश् (ज, ब, ग, ड, द) वर्ण हो जाता है।

वाक् + ईशः = वागीशः

अच् + अन्तः = अजन्तः

षट् + आननः = षडाननः

सुप् + अन्तः = सुबन्तः

जगत् + ईशः = जगदीशः

वाक् + दानम् = वाग्दानम्

सम्राट् + गच्छति = सम्राड्गच्छति

नियम- पदान्त में वर्ग का प्रथम वर्ण हो तथा उसके बाद वर्ग के तृतीय, चतुर्थ तथा अन्तस्थ (य र ल व) वर्ण या स्वरवर्ण हो तो पदान्त में वर्ग का प्रथम वर्ण के स्थान में वर्ग के तृतीय वर्ण हो जाते हैं।

महत् + दुःखम् = महद्दुःखम्

अप् + जम् = अब्जम्

अच् + आदेशः = अजादेशः

तत् + हितम् = तद्धितम्

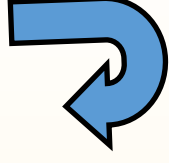
षट् + भ्याम् = षड्भ्याम्

जगत् + भ्याम् = जगद्भ्याम्

श्रुत्वसन्धि के नियम

नियम- सकार तथा तवर्ग के बाद यदि शकार चवर्ग हो तो सकार तवर्ग के स्थान पर शकार चवर्ग हो जाता है।

स त थ द ध न

+

श च छ ज झ ञ

श च छ ज झ ञ

हरिस् + शेते = हरिश्शेते	कस् + चित् = कश्चित्
सत् + चित् = सच्चित	तत् + छत्रनम् = तच्छत्रम्
यज् + नः = यज्ञः	सत् + चरित्रम् = सच्चरित्रम्
एतत् + छाया = एतच्छाया	तान् + जयति = ताञ्जयति
राज् + जः = राज्ञः	तत् + श्रुत्वा = तच्छ्रुत्वा
सत् + जनः = सज्जनः	तत् + चित्रम् = तच्चित्रम्
शार्दिन् + जयः = शार्दिञ्जयः	

ष्टुत्वसन्धि के नियम

नियम- सकार तथा तवर्ग के बाद यदि षकार टवर्ग वर्ण हो तो सकार तवर्ग के स्थान पर षकार टवर्ग वर्ण हो जाता है।

स त थ द ध न

+

ष ट ठ ड ढ ण

ष ट ठ ड ढ ण

ष्टुत्वसन्धि के उदाहरण

नियम- सकार तथा तवर्ग के बाद या पूर्व यदि षकार टवर्ग वर्ण हो तो सकार तवर्ग के स्थान पर षकार टवर्ग वर्ण हो जाता है।

हरिस् + षष्ठः = हरिष्षष्ठः	मनस् + टीकते = मनष्टीकते
तत् + टीका = तट्टीका	तत् + डमरुः = तड्डमरुः
धनुस् + टङ्कारः = धनुष्टङ्कारः	मनस् + ठक्कुरः = मनष्टक्कुरः
उत् + डीनः = उड्डीनः	पृष् + तम् = पृष्ठम्
इष् + तः = इष्टः	कस् + टः = कष्टः

विविधसन्धि के उदाहरण

नियम- पदान्त म् + व्यञ्जन वर्ण = म् > अनस्वार

नगरम् + गच्छति = नगरं गच्छति	हरिम् + वन्दे = हरिं वन्दे
धर्मम् + चर = धर्मं चर	आक्रम् + स्यते = आक्रंस्यते

नियम- पदान्त म् के बाद यदि वर्ग का प्रथम तथा तृतीय वर्ण हो तो म् के स्थान पर उस वर्ग के पञ्चम वर्ण हो जाता है।

वृक्षम् + कृन्तति-वृक्षङ्कृन्तति	अन्नम् + चर्वति—अन्नञ्चर्वति
समुद्रम् + तरति = समुद्रन्तरति	अन्नम् + पचामि = अन्नम्पचामि

नियम- एक ही पद में यदि ऋ, र्, ष्, वर्ण के बाद म् वर्ण हो तथा उसके बाद न हो तो न के स्थान पर ण होता है।

राम् + एन = रामेण

गुरु + ना = गुरुणा

पूष् + ना = पूष्णा

चतुर् + नाम् = चतुर्णाम्

नियम- वर्ग के तृतीय चतुर्थ वर्ण के बाद यदि वर्ग के द्वितीय वर्ण हो तो तृतीय चतुर्थ वर्ण के स्थान पर चर् वर्ण होता है।

ग घ ज झ ङ ढ द ध ब भ + ख छ ठ थ फ
क च, ट, त प

छेद् + ता- छेत्ता

समिध् + पात्- समित्पात्

विपद् + सु = विपत्सु

दिक् + नागः = दिग्नागः

नियम- वर्ग के 1, 2, 3, 4 वर्ण के बाद यदि वर्ग के 5 वर्ण हो तो 1, 2, 3, 4 वर्ण के स्थान पर वर्ग का 5 वर्ण होता है।

वर्ग के 1,2,3,4 + 5 = 1,2,3,4 > 5

दिक् + नागः- दिङ्नागः

जगत् + नाथः- जगन्नाथः

दिक् + मुखम् = दिङ्मुखम्

षट् + मुखम् = षण्मुखम्

नियम- तवर्ग के बाद श् वर्ण हो तो तवर्ग के स्थान पर चवर्ग हो जाता है। जैसे-

त /थ /द /ध/ न + श् = त /थ /द /ध/ न > च/छ/ज/झ/ञ

तत् + श्रुतम् = तच्छ्रुतम्	उत् + शृङ्खलः = उच्छृङ्खलः
तत् + शोभते = तच्छोभते	तत् + श्रुत्वा = तच्छ्रुत्वा

नियम- तवर्ग के बाद यदि लकार हो तो तवर्ग के स्थान पर लकार होता है तथा न वर्ण के बाद यदि लकार हो तो लकार नकार के स्थान पर अनुनासिक लँकार होता है।

तत् + लीनः - तल्लीनः	उत् + लासः - उल्लासः
उत् + लेखः = लेखः	तत् + लेखनी = तल्लेखनी
विद्वान् + लिखति - विद्वल्लिखति	महान् + लाभः - महल्लाभः

नियम- स्वर वर्ण के बाद यदि छ वर्ण हो तो मध्य में प्रथम वर्ण का आगम हो जाता है।

तरु + छाया - तरुच्छाया	परि + छेदः - परिच्छेदः
अनु + छेदः = अनुच्छेदः	वि + छेदः = विच्छेदः
सन्धि + छेदः = सन्धिच्छेदः	शिव + छाया = शिवच्छाया

नियम- यदि स्वरवर्ण के बाद इ, ण्, न् वर्ण हों और उसके बाद स्वरवर्ण हो तो इ, ण्, न् का द्वित्व होता है।

गच्छन्+अपि = गच्छन्नपि

खादन्+अपि = खादन्नपि

सुगण्+ईशः=सुगण्णीशः

प्रत्यङ्+आत्मा=प्रत्यङ्ङात्मा

नियम- पदान्त में वर्ग का 1, 2, 3, 4+ ह तो ह के स्थान पर पूर्व वर्ग का चतुर्थ वर्ण हो जाता है।

वाक् + हरिः- वाग्घरिः

तत् + हि - तद्धि

उत् + हारः = उद्धारः

तत् + हितम् = तद्धितम्

नियम- र + र वर्ण हो तो एक र वर्ण का लोप हो जाता है। जैसे-

निर् + रसम् - निरसम्

नीर् + रजः- नीरजः

निर् + रोगः = निरोगः

पुनर् + रमते = पुनारमते

नियम- विसर्ग के बाद वर्ग का 3,4,5 वर्ण हो या य,र,ल,व,ह वर्ण हो तो विसर्ग के स्थान पर उ वर्ण होता है। जैसे-

वयः + वृद्धः - वयोवृद्धः

अधः + मुखम्- अधोमुखम्

मनः + रथः = मनोरथः

मनः + योगः = मनोयोगः

नियम- विसर्ग+त/स हो तो विसर्ग के स्थान पर स होता है।

नमः + ते - नमस्ते

प्रथमः + सर्गः- प्रथमस्सर्गः

20 नियम- यदि विसर्ग के पूर्व तथा विसर्ग के बाद अकार हो तो बाद वाले अकार के स्थान पर ऽ होता है ।

सः+अगच्छत्=सोऽगच्छत्

सः+अपि=सोऽपि

सः +अवदत्= सोऽवदत्

कः+ अयम्= कोऽयम्

नियम- विसर्ग + च,छ,श तो विसर्ग के स्थान पर श हो जाता है ।

रामः + चलति-रामश्चलति

निः + चलम् - निश्चलम्

शिरः + छेदः = शिरश्छेदः

कृष्णः + छागः =कृष्णश्छागः

चन्द्रः + शोभते = चन्द्रश्शोभते

प्रायः+ चित्तम्=प्रायश्चित्तम्

नियम- विसर्ग+क,ख,ट,ठ,प,फ हो तो विसर्ग के स्थान पर ष ।

निः+ कामः - निष्कामः

चतुः +खण्डम्-चतुष्खण्डम्

निः + फलम्=निष्फलम्

निः + पापम् = निष्पापम्

नियम- विसर्ग के पूर्व अ आ से भिन्न स्वर हो बाद में वर्ग के 3,4,5 वर्ण य,व,र,ह हो तो विसर्ग के स्थान र होता है ।

भानुः + आगतः - भानुरागतः

मुनिः +आगतः- मुनिरागतः

नियम-अ के बाद विसर्ग+अकारभिन्नस्वर हो तो विसर्ग का लोप

देवः +इच्छति -देव इच्छति

अतः + एव- अत एव

नियम-आ के बाद विसर्ग+3,4,5 वर्ण य,व,र,ह हो तो विसर्ग लोप

देवाः + गताः -देवा गताः

नराः + अत्र- नरा अत्र